

संगीत

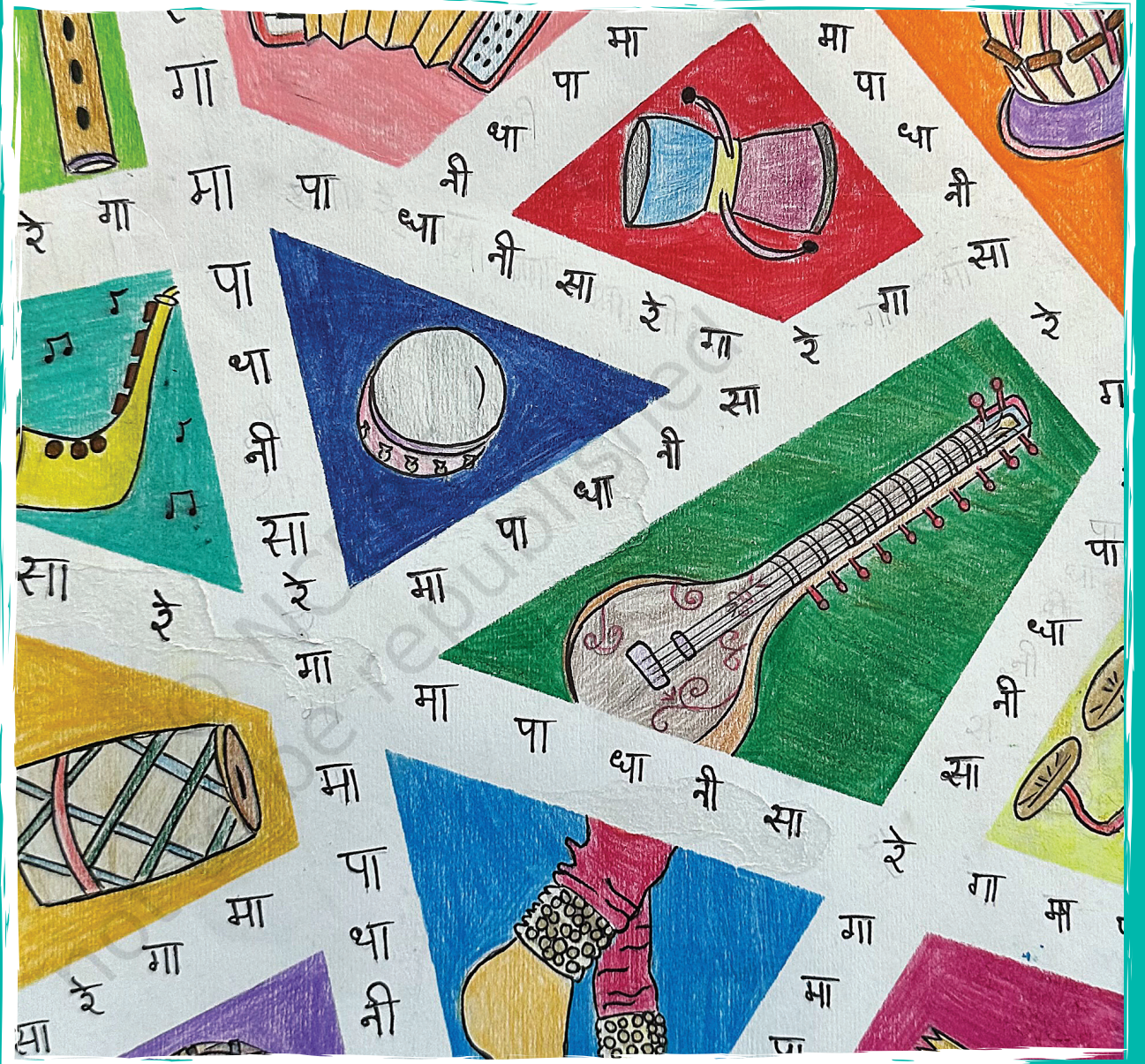
“गीतं, वाद्यं तथा नृत्यं
त्रयं संगीतमुच्यते ।”

गीतम वादम थट्टा नृत्यम त्रय्यद
संगीत मुच्यथे

अर्थ

गाणे, वाद्ये आणि नृत्य यांची
वैशिष्ट्ये एकमेकांना पूरक
आहेत कारण ते खोलवर
एकमेकांशी जोडलेले
कलाप्रकार आहेत. त्यामुळे ते
सर्व जण संगीताच्या
छत्रछायेखाली आहेत.

स्त्रोत : संगीत रत्नाकर, श्लोक
२१ स्वर्गापाध्याय

शिक्षकांसाठी सूचना

संगीतात सहानुभूती निर्माण करण्याची, सहकार्यास प्रोत्साहन देण्याची आणि आत्म-अभिव्यक्ती सुलभ करण्याची उल्लेखनीय क्षमता आहे. विद्यार्थ्यांना संगीताची कदर करण्यासाठी आणि मूलभूत कौशल्ये शिकण्यासाठी प्रेरित करणे हे या पुस्तकाचे उद्दीष्ट आहे. पुस्तकातील विशिष्ट गाणी आणि उपक्रमांची ओळख करून देणे मनोरंजक ठरेल जे आमच्या विद्यार्थ्यांना विशेषतः सुरुवातीच्या टप्प्यात केवळ विशिष्ट परिणामांवर लक्ष केंद्रित करण्याऐवजी उत्साहाने भाग घेण्यास आणि प्रक्रियेचा आनंद घेण्यास प्रोत्साहित करेल.

1. घरी सराव केल्याने गायन, वाद्यवादन, ऐकणे, निर्मिती इत्यादी कौशल्ये विकसित होण्यास मदत होते. त्यातून विद्यार्थ्यांना उत्स्फूर्तपणे तसे करण्यास प्रोत्साहन मिळते.
2. प्रदर्शनासाठी विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष संगीत सादरीकरण कार्यक्रमासाठी घेऊन जाण्याचा विचार करा.
3. एखाद्या संगीतकाराला आपल्या शाळेत आमंत्रित करा. मुलांना प्रश्न विचारण्यास आणि कलाकाराशी संवाद साधण्यासाठी प्रोत्साहित करा.
4. विद्यार्थ्यांना घरी, धार्मिक आणि सांस्कृतिक उत्सवादरम्यान ऐकलेली गाणी गायला आवडतात. मुलांना घरी शिकलेली गाणी वर्गात गाण्यासाठी प्रोत्साहित करा.
5. दैनंदिन जीवनात संगीताचे विविध प्रकार अनुभवण्याच्या अनेक संधी उपलब्ध आहेत. वर्गादरम्यान शाळेची घंटा वाजवण्यापेक्षा विद्यार्थ्यांचे लक्ष वेधून घेईल असे सूर वाजवण्याचा विचार करा.
6. या विभागात अनेक उपक्रम दिले आहेत. आपण भिन्नतेसाठी या क्रियाकलाप जोडू शकता.
7. पुस्तकातील बहुतेक गाणी आणि क्रियाकलापांमध्ये ध्वनी किंवा चित्रफीत संसाधन समाविष्ट आहे जे पाठ्यपुस्तकात

प्रदान केलेले क्यूआर कोड स्कॅन करून त्याची परवानगी दिली जाऊ शकते.

आपण आणि विद्यार्थ्यांनी संगीत निर्मितीच्या प्रवासाचा पुरेपूर आनंद घ्यावा, अशी या संगीत अभ्यासक्रमाची इच्छा आहे. त्यांच्यात संगीताविषयी आजीवन प्रेम निर्माण करणे, वर्गापलीकडे वाढणारी सखोल प्रशंसा वाढविणे हे आमचे उद्दिष्ट आहे.

वर्गासाठी संसाधने

1. वर्ग अशी जागा असावी जिथे संगीत शिकणे मजेदार आणि आरामदायक असेल. विद्यार्थी आणि शिक्षक दोघांनाही आरामात बसून एकत्र गाता आले पाहिजे. संगीत वर्गासाठी जमिनीवर बसणे ही उत्तम व्यवस्था आहे. योगामध्ये केल्या जाणाऱ्या व्यायामाप्रमाणेच मुलांना चांगली मुद्रा आणि योग्य श्वासोच्छ्वास याबद्दल शिकण्यास मदत होते. गाण्याच्या थीमनुसार शिक्षक वेगवेगळ्या पद्धती आणि डिझाइनमध्ये आसन बदलू शकतात. हे वर्ग अधिक मनोरंजक आणि सर्जनशील बनवते आणि विद्यार्थ्यांना सुधारणेच्या कौशल्यांना चालना देण्यास मदत करते.
2. इंटरनेट जोडणीसह संगणक, तानपुऱ्यासाठी अॅप डाऊनलोड करण्याची व्यवस्था आणि ध्वनीफीत सुरू करण्यासाठी स्पीकर.
3. वर्गात साधी वाद्ये बनविण्यासाठी साहित्याची तरतूद.
4. शाळेत सादरीकरणासाठी मायक्रोफोन आणि साउंड सिस्टीमची व्यवस्था.
5. हार्मोनियम, ढोलक, मंजिरा, शेकर्सी, तंबू, माउथ ऑर्गन, इलेक्ट्रॉनिक तानपुरा आणि तबला अशा साध्या वाद्यांची तरतूद.
6. विविध भाषांमधील विविध रचना ज्या राज्यांतून उगम पावतात आणि त्यांचा नियमित सराव केला जातो, त्या राज्यांची ठिकाणे विद्यार्थ्यांना दाखवण्यासाठी भारताचा नकाशा उपयुक्त ठरेल.

प्रकरण ६ संगीत आणि आपल्या भावना

उद्देश: मूड आणि भावनांवर त्यांचा कसा परिणाम होतो हे समजून घेण्यासाठी संगीताचे भाग ऐकणे आणि संगीत घटकांद्वारे आपले विचार आणि भावना व्यक्त करण्यास शिकणे.

शिक्षकांसाठी सूचना

येथे दिलेले मल्याळम गाणे हे विद्यार्थ्यांना समजावून सांगण्यासाठी एक उदाहरण आहे की संगीत माधुर्य आणि लयद्वारे भावना व्यक्त करू शकते, जरी बोल विद्यार्थ्यांना समजत नसतील अशा भाषेत असले तरीही. हा मुद्दा स्पष्ट करण्यासाठी विद्यार्थ्यांना अपरिचित असलेल्या भाषेत तुम्ही गाणे वाजवू शकता.

क्रियाकलाप १: ऐका हे गाणे

भाषा: **मल्याळम**

कुट्टनादन पुंजाइले

कोचू पेणे कुईलाले

कोट्टू वेणम कुळल वेणम, कुरव वेणम

0680CH06

कुट्टनादन पुंजयिले, थिठाई ठका थीथी थोम
कोचुपेने कुईलाले, थिती थारा थें थॉम
कोट्टू वेणम कुळल वेणम, कुरव वेणम
(ओह... थिथिट्टा थिट्टीथाई थिथाई थइक्का थई
थओम × 4

वरवेल कानारू वेणम कोडी थोरानंगल वेणम
विजयश्री लाली थारायी वरुणू नजांगल
(ओह... थिथिट्टा थिट्टीथाई थिथाई थइक्का थई
थओम × 4

करूथा चिराकू वाचू थिठाई ठका ठे ठी थोम
अरयण्णा किलीपोळ तित्थिरा थि थोम

करूथा चिराकू वेचोर अरायण्णा किलिपोल
कुठीचु कुठीचु पायुम कुथिरा पोल
(ओह... थिथिट्टा थिट्टीथाई थिथाई थइक्का थई
थओम × 4

- वाजवलेल्या गाण्याशी तुम्ही कोणत्या भावना जोडता?
- गोड आठवणींना उजाळा देणारं गाणं तुमच्याकडे आहे का? गाणं गा.
- शब्द आठवत नसले तरी सूर गाऊ शकाल का?

क्रियाकलाप २: संगीत आणि आपल्या आठवणी

संगीतात आपल्या विचारांवर आणि भावनांवर प्रभाव टाकण्याची शक्ती आहे. संगीत ऐकणे आणि तयार करणे आपल्याला आनंद देऊ शकते.

एखादे गाणे भूतकाळातील घटना आणि त्यांचा भाग असलेल्या लोकांच्या आठवणींना उजाळा देऊ शकते. यालाच म्हणतात संगीताने स्मरणशक्ती निर्माण केली!

गाणी गा.

जाहिरातींसोबत वाजणारे विविध प्रकारचे संगीत ऐका आणि या पुस्तकात किंवा आपल्या संगणकावर प्लेलिस्ट तयार करा.

आपल्या आई-वडिलांना आणि आजी-आजोबांना त्यांच्या लहानपणापासूनच्या आवडत्या गाण्याबद्दल विचारा. या गाण्यांचा संबंध ते कोणत्या आठवणींशी जोडतात?

आपल्याला आठवणारे कोणतेही जिंगल किंवा गाणे खालील रकान्यामध्ये लिहा.

एखाद्या सणाचे गाणे

क्रियकलाप : ऐका आणि अनुभवा

सकाळपासून संध्याकाळपर्यंत विविध प्रकारच्या संगीताने आपण वेढलेले असतो. वेगवेगळ्या प्रकारचे संगीत ध्वनी ऐकताना आपल्या भावनांचा विचार करा. शहनाई, नाधेश्वरम, ढोल, डमरू, एडाईक्का किंवा सुरेल गाण्याचे आवाज आठवतात - हे सूर ऐकताना तुम्हाला काय वाटतं? ते तुम्हाला आनंद देतात, नाचायला प्रेरणा देतात, शांततेची भावना निर्माण करतात ज्याचा आनंद तुम्हाला शांततेत घ्यायचा आहे की तुम्हाला गाण्यास भाग पाडतात? हे सुरेल आवाज ऐकताना जिवंत होणाऱ्या या भावनांना भावना म्हणतात. भावना हा सर्व मानवांमध्ये अंतर्भूत असलेला एक नैसर्गिक गुण आहे. आपणही काही वाद्यसंगीत ऐकून तोच अनुभव घेऊया! संगीताच्या भागाचे तुकडे ऐकताना तुम्हाला काय वाटले? आपल्या भावना लिहा.

१. _____
२. _____
३. _____

व्हायोलिन

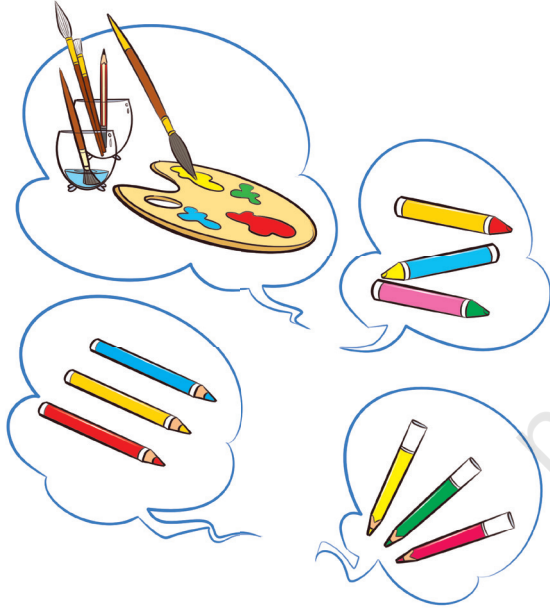
व्हायोलिनचा या एकाच वाद्याचा उपयोग करून इथले सर्व संगीताचे भाग वाजवले जायचे.

ज्याप्रमाणे आपला आवाज विविध भावना आणि गतिशीलता व्यक्त करू शकतो - आनंद, दुःख, जोरदारपणा आणि कोमलता - एखाद्या वाद्यामध्ये वेगवेगळ्या ध्वनींद्वारे विविध भावना जागृत करण्याची क्षमता असते.

आपण व्हायोलिनचा आवाज ऐकला. आता, आपल्या देशात लोकप्रिय असलेली इतर वाद्ये ऐकण्याचा प्रयत्न करा. बासरी, सतार, शहनाई, तबला इ. प्रमाणे वेगवेगळे ध्वनी आणि सूर विविध भावना कशा निर्माण करतात हे समजून घेण्याचा प्रयत्न करा.

क्रियाकलाप ४ : रेखांकन संगीत

संगीताचा प्रत्येक भाग एक कथा सांगतो ज्याची आपण आतापर्यंत चर्चा करत आलो आहोत. आता आपण हे करून पाहूया; एखादे संगीत ऐका आणि स्वतःच्या कलेच्या माध्यमातून त्याला सादर करा. आपण रंगीत पेन्सिल, पेन किंवा रंग वापरून चित्र काढू शकता आणि रंगवू शकता. आपल्या चित्राला शीर्षक द्या.

क्लॉप

स्टॉम्प

टॅप

क्लिक

हम

व्हिसल

शिक्षकांसाठी सूचना

वर्गाची गटांमध्ये विभागणी करता येईल आणि प्रत्येक गटाला कोणत्याही अभ्यासक्रमाच्या क्षेत्रातून एक विषय देता येईल. या ग्रुपला ताल आणि सुरांच्या माध्यमातून आपले विचार सांगितकरिल्या मांडायचे आहेत. ते क्रियाकलाप ६ अंतर्गत पुढील पानात स्पष्ट केलेल्या खेळपट्टी आणि गतिशीलता भिन्नतेच्या संकल्पना देखील वापरू शकतात. सुचवलेल्या कथनाचा वापर करा किंवा शिकणारे स्वतःचे दृश्य आणू शकतात.

क्रियाकलाप ५ :संगीताद्वारे आपल्या भावना व्यक्त करा

शब्दांशिवाय संगीताच्या माध्यमातून कोणतीही भावना व्यक्त करण्यासाठी आपण आपल्या शरीराचा वापर करू शकता का?

राग आला की काय कराल? जेव्हा तुम्ही आनंदी असता, तेव्हा तुम्ही काय करता? जेव्हा तुम्ही दुःखी असता तेव्हा तुम्ही काय करता?

या भावना व्यक्त करण्यासाठी आपण आपला आवाज किंवा बॉडी तालवाद्य (टाब्या, पाय ठोकणे, चटकन उचलणे, श्वास) वापरू शकता.

दृश्य १

आमच्या शाळेच्या आगामी सफारीच्या क्षेत्र भेटीसाठी मी उत्साहाने भारावून गेलो आहे! बाहेर पक्षांच्या मऊ किलबिलाटाने वेढलेल्या माझ्या खोलीत उभा राहून मी माझ्या कपाटामध्ये डोकावून पाहत होतो. योग्य पोशाख मिळेपर्यंत मी विविध पोशाख प्रयोग करतो. "हो! हाच आहे!" मी आनंदाने ओरडतो, जंगलात फिरायला तयार होतो.

दृश्य २

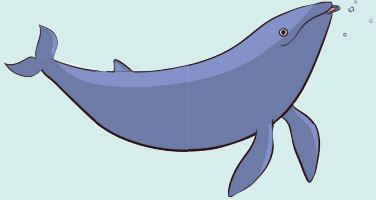
दीर्घ बस सफरीनंतर, आम्ही आपल्या गंतव्यस्थानावर पोहोचले. जेव्हा आम्ही सफारी जीपमध्ये बसण्याची तयारी करतो, तेव्हा एक सौम्य वारा वाहतो, ज्यामुळे पानं कुजबुजतात आणि नाचतात. झाडं सुंदरपणे डोलतात.

दृश्य ३

जंगलात अधिक खोलात शिरत असताना, आम्हाला विविध प्राणी आणि वनस्पती आढळतात. जंगल सजीवतेने धडकतं, कीटकांच्या आवाजाने, पक्षांच्या किलबिलाट आणि प्राण्यांच्या हाकांनी गूजतय.

तुला माहित आहे का

प्राण्यांमध्ये देखील आपल्यासारखे भावना असतात. तुम्ही निरीक्षण केले आहे का की अनेक पक्षी आणि प्राणी एकमेकांशी संवाद साधण्यासाठी आवाजांचा वापर करतात? पक्षी संवाद साधण्यासाठी किलबिलाट करतात. गंगा नदीचा डॉल्फिन, जो भारताचा राष्ट्रीय जलचर प्राणी आहे, तो अर्थ आहे आणि संदेश देवाणघेवाण करण्यासाठी क्लिक आणि शिट्टीचे मिश्रण वापरतो. नर हंपबक व्हेल्स देखील त्यांच्या लांब आणि गुंतागुंतीच्या गाण्यांसाठी प्रसिद्ध आहेत. तुम्ही प्राण्यांना त्यांच्या भावना आवाजाच्या माध्यमातून व्यक्त करताना पाहिले आहे का? काही उदाहरणे सांगा.

विस्तारित क्रियाकलाप

जातक कथा आणि पंचतंत्रातील प्रादेशिक लोककथा किंवा कथा सांगा. कथेला जिवंत करण्यास मदत होईल अशा संगीत घटकांनी किंवा गाण्यांसह कथनाची सांगड घाला!

क्रियाकलाप ६: संगीत घटकाबद्दल जाणून घ्या

पिच आणि डायनॅमिक्स

तुम्ही कधी लक्ष दिलं आहे का की जेव्हा तुम्ही आनंदी, रागावलेले किंवा दुःखी असता, तेव्हा तुम्ही वेगवेगळ्या पिच आणि आवाजाचा वापर करता? पिच आणि डायनॅमिक्स भावना व्यक्त करण्यासाठी वापरले जातात. पिच आपल्याला नोट किती उंच किंवा खाली आहे हे सांगतो, आणि डायनॅमिक्स आपल्याला संगीत किती जोरात किंवा सौम्य आहे हे सांगतो.

ताल

लय सगळीकडे आहे. तुम्ही कधी तुमच्या हृदयाचे ठोके ऐकले आहेत का? आपल्या चालण्याची लय आपल्या आजी-आजोबांपेक्षा कशी वेगळी आहे हे लक्षात घ्या? संगीतात ताल हा एक पॅटर्न आहे ज्यात सममित ताल असतात, जे गाण्याबरोबर वाजवले जातात.

स्वर गीत

व्हिडिओ पहा आणि 'स्वर गाणं' गा. हे गाणं राग शंकराभरणम किंवा राग बिलावल मध्ये गायलेले आहे. गाणं गात असताना पिचमधील भिन्नता लक्षात घ्या. ताल राखण्यासाठी तुमच्या हातांचा वापर करा.

नक्कारा

घुमट

दोन्ही वाद्यांच्या खेळपट्ट्या वेगळ्या आहेत. नक्काराला मोठा आवाज आहे तर घुमटला खोल अनुनाद आहे.

तुम्हाला माहित आहे का

सात स्वरांपैकी केवळ पाच स्वरांमध्ये विविधता आहे. कारण, सा आणि प मध्ये भिन्नता नसते, म्हणून त्याला अचल स्वर म्हणतात. उरलेल्या स्वरांना र, ग, म, ध, नी असे म्हणतात, कारण त्यांची प्रत्येकी दोन रूपे आहेत.

हिंदुस्थानी आणि कर्नाटक संगीतातील स्वरांचा उच्चार.

	हिंदुस्तानी	कर्नाटकी
सा	सा	सा
रे	रे	री
ग	गा	गा
म	म	म
प	प	प
ध	ध	द
नी	नी	नी

नोंदी लिहिताना आपण सा, रे, ग, म, प, ध, नी असे लिहू.

कर्नाटक आणि हिंदुस्थानी संगीतात गायल्या जाणाऱ्या सर्व स्वरांची नावे जाणून घेऊया. एकूण १२ नोंदी आहेत

हिंदुस्थानी संगीत	हिंदुस्थानी संगीत
सा - सदाज	सा — शादजाम
रे - ऋषभ कोमल रिषभ, शुद्ध ऋषभ	री — ऋषभम शुद्ध ऋषभम, चतुश्रुती ऋषभम
ग - गांधार कमल गांधार, शुद्ध गांधार	ग —गंधराम सामान्य गंधराम, गांधाराममध्ये
म — मध्यम शुद्ध मध्यम, तीव्र मध्यम	म — माध्यमम शुद्ध माध्यमम, प्रति माध्यम
प — पंचम	प —पंचमम्
ध — धैवत कोमल धैवत, शुद्ध धैवत	द —देवत्व हे शुद्ध देवत्व आहे, चतुश्रुती देवत्व
नी — निषाद कमल निषाद, शुद्ध निषाद	नी — निषाधाम कैसिकी निषाधाम, काकली निषाधाम

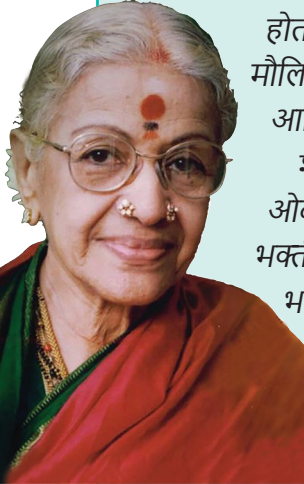
चित्रपटगीते, भजन, प्रादेशिक गीते, लोकसंगीत, मधुर वाद्यसंगीत हे सर्व संगीतस्वरांनी तयार केलेले आहे - सा, रे, ग, म, प, ध, नी सर्व रचना किंवा गाणी या नोंदीपासून तयार केल्या जातात.स

भारतीय संगीतात हिंदुस्थानी आणि कर्नाटकी असे शास्त्रीय संगीत, तसेच लोक, अर्धशास्त्रीय, भक्ती, देशभक्ती आणि चित्रपट संगीत असे अनेक प्रकार आहेत.

तुम्हाला माहित आहे का

श्रीमती एम. एस. सुब्बुलक्ष्मी या सर्वकाळातील सर्वात प्रसिद्ध आणि प्रेरणादायी कर्नाटक ी गायिकांपैकी एक आहेत. भारत सरकारकडून भारतरत्न मिळवणाऱ्या त्या पहिल्या संगीतकार होत्या. कर्नाटक संगीताव्यतिरिक्त त्यांनी अनेक भजने आणि संस्कृत श्लोकही गायले. त्यांपैकी 'हरी तुम हारो' आणि 'वैष्णव जनातो' ही गांधीजींची आवडती भजने

होती. ती तिच्या मौलिकता, साधेपणा आणि संगीताच्या शुद्धतेसाठी ओळखली जाते. भक्तीने ओतप्रोत भरलेल्या आपल्या जादुई आवाजाने त्यांनी गायले.

क्रियाकलाप ७: स्वर उबाळणी

स्वर उबाळणी

खालील नोंदीचा पॅटर्न अलंकार किंवा सरगम म्हणून ओळखला जातो.

अलंकार म्हणजे शृंगार किंवा सजावट. दागिन्यांची रचना जशी सोन्याने आणि मौल्यवान दगडांच्या तशीच संगीतातील सात स्वरांची मांडणी करून प्रसन्न आणि सौंदर्यवर्धक असा सूर तयार केला जातो. सर्व संगीत कानांना सुखावणारं असावं लागतं, जसे श्रुती मधुर.

सारे रेग गम मप पध धनी नीस
सानी नीध धप पम मग गरे रेसा

सारेग रेगम गमप मपध पधनी धनीसा
सानीध नीधप धपम पमग मगरे गरेसा

साम रेप गध मनी पसा
साप नीम धग परे मसा

सारे

सारेग

सारेगम

सारेगमप

सारेगमपध

सारेगमपधनी

सारेगमपनीसा

सानी

सानीध

सानीधप

सनधिपम

सनधिपमग

सनधिपमगरे

सनधिपमगरेसा

सारेगम रेगमप गमपध मपधनी

मपधनी पधनीसा

सानीधप नीधपम धपमग पमगरे

मगरेसा

साग रेम गप मध पन धसा

साध नीप धम पग मरे गसा

तुम्हाला माहित आहे का

भारतरत्न पुरस्कार विजेत्या लता मंगेशकर या भारतीय सिनेसृष्टीतील महान पार्श्वगायिका होत्या. त्यांनी ३६ हून अधिक भारतीय भाषांमध्ये आणि काही परदेशी भाषांमध्ये गाणी रेकॉर्ड केली आहेत. त्यांचा सुरेल आवाज तीन सप्तकांवर पसरला होता. त्यांनी 'ऐ मेरे वतन के लोगों' हे देशभक्तीपर गीत गायले आणि ते १९६२ च्या युद्धात शहीद झालेल्या भारतीय सैनिकांना समर्पित केले.

क्रियाकलाप ८: मिश्रण

संगीताचा एक भाग म्हणून एकत्र वाजविल्या जाणाऱ्या वेगवेगळ्या गाण्यांचे किंवा सूरांचे मिश्रण म्हणजे मेडली होय. आपण मजा करूया.

1. प्रत्येक गाण्यात व्यक्त करण्याचा प्रयत्न केलेला मूड ओळखा. भाषा येत नसली तरी संगीतघटक विशिष्ट भावना व्यक्त करण्यास मदत करतात का?
2. या प्रत्येक तुकड्यातील लय काय सांगते?
3. प्रत्येक गाण्यातील संगीतघटक ओळखा.

थाविल, पुंगी, चिमटा, गिटार इ. कॅराओकेसह कोणतेही गाणे गायला शिका.

चला मिश्रणगाणे शिकूया

मिश्रण किंवा त्यातील काही गाणी जाणून घ्या. वर्गाची गटांमध्ये विभागणी करता येते आणि प्रत्येक गट मिश्रणाचा एक भाग सादर करतो. ही मैफल म्हणजे भारताच्या विविध भागांतील उत्सवी गाण्यांची मालिका आहे. ही गंमतीशीर गाणी गाताना हलवा, डोलवा आणि लय ठेवा!

कोणतेही मिश्रण (मेडली) कॅराओकेसह गाणं शिकणे

© NCERT
not to be republished

क्रियाकलाप ९: चला, डायनॅमिक्स, सूर आणि तालावर खेळ खेळूया.

विद्यार्थ्यांना दिलेली उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी मदत व्हावी यासाठी या खेळांची रचना करण्यात आली आहे. शिक्षकांना स्थानिक संगीत संस्कृतीप्रतिबिंबित करणारे त्यांचे स्वतःचे खेळ विचार करण्यास आणि डिझाइन करण्यास प्रोत्साहित केले जाते.

क्रियाकलाप १: आवाज ओळखणे (टोन, पोत, शैली).

एका विद्यार्थ्याला डोळ्यावर पट्टी बांधून ठेवावी आणि दुसरा विद्यार्थी वर्गात ज्ञात किंवा शिकवलेले गाणे गाऊ शकेल. आंधळे बांधलेल्या विद्यार्थ्याला ते गाणाऱ्या विद्यार्थ्याची ओळख पटली पाहिजे.

शिक्षकांसाठी सूचना

- प्रत्येक विद्यार्थ्यांचा बोलण्याचा आणि गाण्याचा टोन, बनावट आणि शैली वेगळी असते. या क्रियाकलापाद्वारे वर्गाला त्यांच्या सहलींच्या आवाजाच्या बनावट, शैली आणि डायनॅमिक्स समजून ओळखता येतील.
- विद्यार्थ्यांना त्यांच्या कुटुंबातील किंवा समाजातील कोणत्याही व्यक्तीच्या आवाजाच्या बनावट आणि डायनॅमिक्सची ओळख करून द्या. यामुळे विविध आवाज आणि त्याचे स्रोत ओळखण्यात संवेदनशीलता विकसित होईल.
- विविध वाद्यांवर कोणतेही गाणे वाजवा आणि विद्यार्थ्यांना त्याच्या आवाजाच्या बनावट आणि ध्वनीच्या आधारावर वाद्य ओळखायला सांगा.

क्रियाकलाप 2: सूरावर आधारित गाणे ओळखणे.

वर्गात ज्ञात किंवा शिकवले जाणारे गाणे गाण्यासाठी कोणत्याही विद्यार्थ्यांची निवड करा. सूर ऐकून वर्गातील इतर मुलांना गाणे ओळखता आले पाहिजे.

शिक्षकांना सूचना

अशा उपक्रमांमुळे प्ले वे पद्धतीने सादरीकरण करताना आवड आणि आत्मविश्वास जागृत होतो.

क्रियाकलाप तिसरा: लय खेळ: ३, ४, ५, ७, ९ या गटातील विद्यार्थी खालीलप्रमाणे नावे उच्चारू शकतात.

तीन विद्यार्थ्यांच्या गटाला ता, की, ता आणि गटाचे नाव 'तिस्रा' असे द्या.

चार विद्यार्थ्यांच्या गटाला ध, गे, ना, ती अशी नावे द्यावी गटाचे नाव 'चतुराश्रा' असावे.

पाच विद्यार्थ्यांच्या गटाला ता, क, ता, की, ता अशी नावे देवून गटाचे नाव 'खांदा' असावे.

सात विद्यार्थ्यांच्या गटाला ती, ती, ना, धी, ना, धी, ना अशी नावे देवून गटाचे नाव 'मिश्रा' असावे.

नऊ विद्यार्थ्यांच्या गटाला ता, क, दी, मी, ता, का, ता, की, ता अशी नावे द्यावी व गटाचे नाव 'संकीर्ण' असे ठेवावे.

शिक्षकांना सूचना

- विद्यार्थ्यांमध्ये लयीची भावना (वेग, चक्र, पॅटर्न) वाढविण्यासाठी हा खेळ आहे.
- शिक्षक स्वतःचे नमुने आणि गट डिझाइन करू शकतात आणि विद्यार्थ्यांमध्ये कोणताही लय खेळ खेळू शकतात

स्वतःचा खेळ बनवा ज्यात स्वर आणि ताल, व्होकल वॉर्म-अप, मेडली आणि कोणतीही रचना असावी.

